Выдавництво Товариства „Просвѣта“
въ Ужгородѣ. Ч. 2.

Бч
Д-32

ЧОРТЪ НА ВЕСѢЛЮ.

Оповѣданя изъ житя Верховинцѣвъ.

НАПИСАВЪ:
Лукачъ Демянъ.

ДРУГЕ ВЫДАНЯ.

УЖГОРОДЪ.
Книгопечатня Акцiонерное Товариства „УНIО“
1921.

Слово про автора оповѣданя.

Демянъ Лукачъ, якого книжочку отсе выдаемо, уродився въ 1894. роцѣ въ Верецькихъ Вышныхъ, берегськоѣ жупы. Его няньо худобный господарь мае всего 6 морґôвъ гôрського поля. До школы ходивъ въ рôднôмъ селѣ, де скончивъ 4 клясы въ тринайцятôмъ роцѣ житя.

Але на тыхъ чотырохъ клясахъ не скôнчилося его образованя. Вже ôдъ хлопячихъ лѣтъ любивъ Лукачъ читати. Въ его руки попалася „Недѣля", яка выходила въ Будапештѣ. Въ „Недѣлѣ" були народнѣ пѣснѣ, записанѣ въ Мараморощинѣ. Тѣ пѣснѣ злюбилися хлопцеви та звернули его увагу на пѣснѣ его рôдного села та околицѣ. Отъ и онъ ставъ записовати народнѣ пѣснѣ изъ Верецкихъ Вышныхъ та берегськоѣ Верховины. Старшій братъ, Иванъ, мавъ вже въ себе украинськѣ книжки зъ Галичины, якѣ ему дали о. Семкôвъ Герасимъ изъ Жупаня та селянинъ Лупацій Иванъ зъ Выжлова въ Галичинѣ. Въ 1909 роцѣ прислала „Просьвіта" у Львовѣ братамъ 60 книжочокъ задар, братыъ читали та да-

вали другимъ. Въ 1913 роцѣ спôзналися браты зо студентами львôвского университета. Тѣ присилали имъ выданя „Сільского Господаря“, „Українського Педагогічного Товариства“, „Просьвіти“ та иньшѣ, писали листы и загрѣвали ихъ до читаня книжокъ та працѣ для народа.

Пôдь впливомъ львôвскихъ академикôвъ стали браты, Иванъ та Лука, збирати библіотеку, въ якôй знайшлися творы Шевченка, Франка, Федьковича, Руданського, Квѣтки-Основяненка та иньшихъ. Читаня книжокъ та спôзнаня творôвъ украинськоѣ литературы отворило братамъ очи. Побачили и спôзнали, що рôдна литература *рôдне письменство мусить опертися на живôй народнôй мовѣ.*

Браты стали збирати народнѣ пѣснѣ, казки, байки та анегдоты. Деякѣ пѣснѣ друкувавъ Лука, иньшѣ Иванъ въ „Науцѣ“, „Недѣлѣ“ та въ календаряхъ тов. „Уніо“, иньшѣ ще въ рукописяхъ. А зôбрали браты до 1000 народныхъ пѣсень.

Лукачъ ставъ пробувати своихъ силъ въ оригинальныхъ оповѣданяхъ. „Чортъ на весѣлю“ одно зъ першихъ. Написане мовою Верховинцѣвъ берегськоѣ жупы. Своею мовою близьке мовѣ творôвъ Устіяновича Миколы (Месть верховинця) та оповѣдань Федьковича. Композиція цѣлости ще слаба, та оповѣданя одзначаеться гарными образами зъ природы, живыми образками изъ житя Верховинцѣвъ та живою акціею. И що найважнѣйше: се перше оповѣданя въ литературѣ Пôдкарпатськой Руси написане поетомъ изъ пôдь селянськоѣ стрѣхи въ его рôднôмъ верховинскôмъ горовѣ!

Дръ В. Бирчакъ.

○ ○ ○

Чортъ на весѣлю.

Написавъ **Лукачъ Демянъ.**

I.

Прекрасный ярный бувъ день, якъ бы мала дѣтина убрана у прекрасный вѣночокъ усмѣхала изъ радости свойовъ красотовъ. Такъ и уся природа красуеся у своихъ многоцвѣтучихъ садахъ и лугахъ многоцвѣтными красками. Сонце веселое, ясное, щасливо гралося изъ своими золотыми лучами по поляхъ, гуляло по горахъ и надъ лѣсами. Высоко надъ полями спѣвали жаворонки дзвѣнкими серебристыми голосками. Щебетъ соловѣйка загомонѣвъ, любовна его пѣсня рознеслася по красуючôйся ярнôй природѣ, вливаючи въ душу чоловѣка новое житя, нову надѣю.

У нашихъ синихъ Карпатахъ надъ седомъ Воловець, що розсыпалося по обохъ бокахъ рѣки Вича, сонце клонилося до западу. А въ такій то часъ божого дня скорымъ ходомъ рушилася Анна Андрійова изъ маленького сѣльця Таламаше.

Тая жѣнка середного вѣку житя, на еѣ лици малювалася якась радостна думка. Но сесе трудно отгадати, ци тая жѣнка такъ тѣшиться севъ майсковъ красотовъ, товъ то ярьовъ Божовъ, котра розсыпуе такій чаръ, а особливо молодымъ. Но и на старыхъ оно не остаеся безъ слѣду.

То такъ тая жѣнка не такъ тѣшиться сими то майскими красотами, но спѣшить. А где? трудно отгадати. Минае мущинъ, жѣнокъ, дѣтей, декотрому поклониться и отдасть почесть, а молодшѣ особы и еѣ поклоняться. То зновъ стае коло креста, креститься и шепче по тихо якусь тамъ молитву и йде дале.

Приходить до села Волѣвця, туй зновъ зъ деякими знакомыми поговорить за здоровля, за гараздъ. Но не розговорюеся на довшій часъ, бо еще до означоного еѣ села Яблунова далеко.

А туй сонце уже склонюеся изъ небозводу и показуеся добрымъ людямъ, що неодовгій часъ пôйде на супочивокъ. И наша Анна скорѣщимъ ходомъ спѣшйть, щобы еще вернутися знова на свое домоство.

Сесе маленькое село Яблунôвъ лежить игетъ далеко отъ Волѣвця у долину не больше якъ дватцять хижъ. На правôй сторонѣ села ихъ загороды. Выще загородъ пасло изъ рѣдкимъ лѣсомъ. На тôмъ паслѣ пасеся лѣтомъ худоба. Сесе пасло называеться „Прислопъ" подъ горовъ Бозово. Сесе мѣсто „Прислопъ" бôльше буде ся описовати.

Но куда и де пошла тота жона, що такъ спѣшила?

II.

Прийшла у Яблунôвъ, не звѣдуючися никого, де той Максимъ бывать, но повернула зъ дороги въ дворець, бо уже еѣ дворець той добре бувъ отъ давна знакомый.

На дворѣ Максима стала коло хижѣ, де маленькѣ дѣти весело бавилися; однѣ перескаковали маленькій ярочокъ и перебѣгали однѣ спередъ другими, а другѣ городили кошару изъ маленькихъ копачикôвъ и прутикôвъ.

Скоро дѣти заганьбилися и заганьбленѣ забулися бавити но пильно запозиралися на чужу жѣнку. А изъ тыхъ, найменча Анця, котра разъ у разъ протирала кучерявое волосѣчко маленькими но замазаными въ болотѣ ручками, щобы не заслонювало еѣ маленькихъ очей, скоро побѣгла до хижѣ оповѣсти новость своѣй мамцѣ.

— „Мамко, мамко!“ — закликала маленька Анця. — „До насъ прийшла цуза“.

— „Та яка то цуза?“ — спросилася отъ Анцѣ Настя, бо такъ называли Максимову жону.

— „Така глуба“ — каже Анця.

— „Може тетка?“

— „Нѣтъ! то длуга зона“.

— „Ану! що то за жона? Иду и попозираю. Може яка не мае часу“.

И скоро побѣгла на двôръ Настя, де увидѣла стоячу коло дробныхъ дѣтей и прихвалюючу Анну Андрійову изъ села Т......

— „Слава Іисусу Христу!“ — поклонилася Анна до Настунѣ, своеѣ давнѣйшоѣ приятельки, дала еѣ руку и поцѣлувалися.

— „Слава и на вѣки Богу!“ — отповѣла Настя, даючи руку Аннѣ и маленькôй Анцѣ, котра соромлячися тулилася по за матерь и звôдтамъ пилно приглядалася чужôй жонѣ.

— „Якъ ся маете Настунько?“ — каже Анна — ци гараздъ, ци здоровѣ? Якъ Максимъ, Евка и другѣ дѣти, худоба, словомъ все ваше господарство“.

— „Богу слава, здоровѣ и все добре ведеся“ — отповѣла Настя.

— „Но! а якъ тамъ у васъ, ци здоровѣ и що дащо нового приповѣсьте и що чути коло вашоѣ стороны“.

— „Дяковати Богу, до сего часу все еще иде по побожому. Доки насъ Богъ обдаровавъ здоровлямъ и земнымъ добромъ, то все еще якосъ иде“.

— „Отъ приступѣть ближе“ — закликала Настя. — Що будете тôлько стояти, бо знаете, що кôлько и посидѣти. То скорше приступѣть ближе Анцю. Приступѣть до хижѣ. Сядете, одпочинете и дещо мало собѣ

поговориме о нашихъ прибыткахъ, бо я вже и давно зъ вами не говорила.

— „Неможъ, Настунько, не можъ тото господарство лишити“ — отповѣла Анна. — „Еге! Дѣти лишиламъ самѣ, то знаете добре, що дѣти малѣ, та вамъ дурнѣ, не знають ничого“.

— „То такое Анцю. Дѣти все дѣтьми. Изъ дѣтьми великій клопôтъ, то скаче, то спало бы, то ѣло бы, то сесе хоче, а то зновъ сего не хоче, я уже не знаю, якъ уже голову горѣ носити изъ такоѣ суеты и грызоты“.

— „Отъ так то вы Настунько, хоть маете щастя, що маете чимъ послужитися, то вамъ уже лекше иде житя. Айбо то менѣ тяжко! Бо видите, найстаршій сынъ изобстався, а молодшѣ повмирали, що були дѣвки, котрѣ бы були менѣ якъ разъ теперь на послугу. А изъ малыми що вдѣяти? Радше треба малого сокотити отъ якого небудь припадку, а послужитися малымъ не послужишься, отъ бѣда и бѣда. Позираю то на одно то на друге а дале сама берися до роботы якъ можу“.

— „Правда, правда! Менѣ уже два разы лекше, бо маю на кого лишити домашню роботу, хоть бы и якій довгій часъ, то я бы направду такъ, ги бы сама була въ дома. То вамъ потрѣбна дѣвчина, якоѣ мало де найти теперѣшнымъ часомъ, якъ моя Евочка“.

— „Ой, я еще того щастя не могу дочекатися, отповѣла Анна. Найбôльше роби, усѣмъ ся жури, лемъ клопотъ головѣ, а товчуся сама у хижѣ, ги Марко по теклѣ. Не е изъ кимъ розговоритися, нѣ порадитися, нѣ повеселитися, нѣ засмѣятися. Отъ мужчины по своему дѣлу по двору, а у хижѣ я сама, а то хоть кобымъ мала яку подпору своимъ рукамъ“.

— „Дѣйстно! Така и мене доля чекае. Дѣвку бы

отдавати не у довшій часъ, то тогды я сама такъ остану изъ менчими дѣтьми“.

— „Свята правда“ — отповѣла Анна. — „Есть послуга, но то лемъ на короткій часъ, бо дѣвка у своеѣ матери така, якъ позиченый хлѣбъ. Выгодуй лемъ послужитися, а туй уже отдавай еѣ другому на служницю“.

— Але мы ся заговорили“ — каже Настя. — Не знаю, ци вы маете часу, ци нѣтъ. Бо я хотѣла васъ звѣдоватися, еслибъ можъ, що и чого вы прийшли до насъ; бо уже не тямлю коли то вы були у насъ.

— „А що знаю я на то казати“ — отповѣла надумуючися Анна. — „Я не знаю що казати“.

— „Говорѣть, говорѣть! Не ганьбѣться тымъ нѣчого. Добре, еслисьте прийшли идо мнѣ, то я туй, а если идъ старому Максимови, то мало почекайте и погодѣть, то незадовго и самый прийде домôвъ“.

— „Отъ а уже не така, щобы я ся ганьбила слово повѣсти, бо се менѣ не першій разъ изъ вами говорити. А що я прийшла до васъ, то я прийшла идъ обоѣмъ“.

— „Идъ обоѣмъ, идъ обоѣмъ“ — заговорила Настя сама до себе и, бѣгаючи то сюда, то туда поралася у хижѣ.

— „А такъ, такъ“ — отповѣла Анна.

— „Если до васъ обоѣхъ дѣло належить, то можете и менѣ се сказати, то намъ все одно! Но скажѣть, ци важное то дѣло?“

— „Отъ важное, ци не важное, але таки й не малое“.

— „То розумѣеся!“ — одповѣла на се Настя. — „Если бы не важное дѣло, то вы бы сюда не ишли такъ далеко!“

— „Та то правда, що так“.

Коли тотѣ розговорюють о своихъ выгодахъ, о

своихъ жѣночихъ поведѣнкахъ, якъ разъ уходить у ту саму хвилю Максимъ изъ своевъ Евочковъ до хижѣ. Анна, котра сидѣла у той часъ, устала изъ лавицѣ, поклонилася до Максима и дала руку Максимови и Евцѣ, котра, увидѣвши Анну, почервонѣла и покраснѣла отъ Аннипого взору. Подумала собѣ: Що и чого ся менѣ знакома жѣнка прийшла до насъ? А може бути, що та жѣнка по мене прийшла? Я радше выйду на двôръ. Если по мене, то най хоть не чую, бо то я бы ся заганьбила. И выйшла у тôй хвилѣ на двôръ.

— „Що вы намъ нового приповѣсьте изъ Таламаша“ — заговоривъ Максимъ до Анны.— „Що порабляють тамъ ваши господарѣ? Ци докончили уже польову роботу и ци здоровѣ?“

— „Богу слава, здоровѣ есьме до сего часу и польова робота докончена“.

— „Богу слава!“ — отповѣвъ Максимъ. — „И що дащо ходите до насъ, може дещо Андрей загнавъ, або може дечого хочете идъ Настуни?“

— „Такъ, такъ, Андрей наказавъ. Я сама бôльше тымъ орудую, но найбôльше нашъ Михайло...“

— „Ага! вже намъ досить сего. Мы зрозумѣли уже, у чѣмъ туй дѣло заходить“ — паразъ тѣ слова обое сповѣли.

— „Гмъ!“ — сказавъ Максимъ. — Вы бы то хотѣли Анцьо, обы мы свою Евочку дали за вашого сына. Се може статися. Мы васъ и вашого сына добре знаеме. Доста намъ сего. Мы радѣ будеме тому. Лемъ едно не знаю, ци будуться молодѣ любити, бо се одъ нихъ залежить“.

— „Но то не знаю, ци хоче ваша Евочка?“ — заговорила Анна.

— „Не журѣться въ тôмъ ничого! Все о тôмъ поведеся добре“ — каже Настя.

— „Добре! Но тôльки я бы хотѣла отъ васъ дещо бôльше почути. Ци можете теперь отразу отдавати, ци може вамъ ся не паруе. И ци розказуете, абысьме прийшли у четверъ до васъ на сватанки“.

— „Можете, можете. Мы на то пристаеме, лемъ приходѣть“.

— „Дякую вамъ сердечно за ваши щедрѣ слова, лемъ обы слово словомъ було, и обы мы не тратили часу и собѣ ганьбу не чинили, а дѣвцѣ славу, що сватачи за нею ходять“.

— „Я вамъ не такій мантѣвникъ — отповѣвъ Максимъ — обы я васъ издуривъ. Лем я сказавъ слово такъ, якъ бы святое слово“.

— „Дякую, дякую! — отповѣла Анна, — за ваши слова, но скорше бы и менѣ ити геть до дому, бо уже и такъ сонце кладеся на супочивокъ. А я еще у васъ сиджу.“

— „Ничъ тото, ничъ! — отповѣвъ Максимъ. — Еще маете часъ, тадь дома Андрѣй, то не журѣться ничъ, онъ посокотить малѣ дѣти“.

— „Здоровѣ будьте!“ — отклонилася Анна отъ Максима и Анны и выйшла на двôръ.

— „Ану! ану! выйди на двôръ за Анновъ“ — заговоривъ Максимъ до своеѣ жѣнки.

Выйшла Настуня за Анновъ на двôръ и зновъ почали тамъ говорити нову бесѣду, новый розговоръ.

— „Не будете, Настунько, не будете жаловати, що вы свою Евочку отдасте за мого Михайлика“ — заговорила Анна до Настѣ.

— „Бо то вамъ мôй Михайликъ, то челядина, де такого майже на цѣлôй Верховинѣ не найдеся якъ

мôй Михайликъ, вѣрьте менѣ Настунько. Що рôвна не е ему у нашôмъ селѣ, що чесный, розумный, трудолюбивый. Тотъ бы вамъ свобôдный часъ не просидѣвъ такъ изъ легка. Бо якъ каже руська пословиця: „на камени бы собѣ роботу найшовъ“—не то що. Якѣ тотъ краснѣ столярскѣ речи поправивъ, такъ красно, такъ гладко, що въ его роботѣ не найдеся якій столярь, абы ему доказавъ. Ой сего не найдеся, ой нѣтъ! — Отъ якъ Богъ намъ здоровля дасть и будеме жити, то колись прийдете и увидите у насъ, то не заганьблюся Настунько, не заганьблю моего сына роботовъ“.

— „Правда по вашôй сторонѣ! То я досыть чула добрыхъ дѣлъ за вашого сына“ — отповѣла Настуня. — „Але я вамъ сего не могу измовчати, щобы я свою Евчку вамъ не обрисовала. То собѣ файна челядина, якъ рѣдко де знати. Розумна, шити вышивати, прясти, ткати, и другѣ женьскѣ роботы такъ красно и швыдко робить, ги хоть яка вамъ старовина. А до роботы така загорѣла, то цѣлый огень...“

И зновъ попращалися и розойшлися по своему.

III.

Вернулася Настя до хижи и задумана стала коло вôкна.

— „А що будеме робити теперь, га?“ — озвався Максимъ до Настѣ.

— „Що будеме робити?—А що будеме! Коли Богъ давъ намъ дѣти, то давъ и на дѣти“ — каже Настя.

Но Богу дяковати, що здоровѣ повыростали, такѣ якъ людскѣ. То отдавайме, коли добре ся трафило, доброе господарство...“ А Евка усе говорить, що на еѣ дяку туй не е легѣня, якъ таламскій Михайло.

— „И менѣ дуже ся полюбило сесе“—отповѣвъ Максимъ. Трудолюбивѣ и я ихъ отъ давна знаю за добрыхъ и чесныхъ людей.

Прийшла на то до хижѣ Евочка, котра нарочно выйшла изъ хижи, щобы не бути при Аннѣ.

— „Но, Евочка!“—зазвѣдавъ еѣ отецъ.—Ци хочешь ты ити за Михайла Андрѣйового у Таламашъ?“

— „Я не знаю!“—отповѣла ганьблячися Евочка.

— „А хтожъ знае, якъ не ты!“

— „Я уже давно мамѣ сказала за кого я хочу отдаватися“—а сама почервонѣла и обернулася у другу сторону.

— „Добре! добре! Я лемъ сесе отъ тебе пожадавъ“—сказавъ на то Максимъ.

— „Иди, иди но Евочка! позамѣтай по дворови красно“ — каже Настя до Евки — „обы словомъ бувъ ладъ“.

Скоро позамѣтала Евка по дворови, а старѣ зновъ пораються и приготовлюють потребный имъ напой и друге, щобы добре привитати сватачôвъ.

IV.

На другій день, еще лемъ первый разъ когугы запѣли по селу, вставъ Максимъ изъ ночного сну, заналивъ лямпу у хижѣ, щобы ся видно було.

— „Уставайте“!“ — закликавъ Максимъ, и на кликъ Максима, скоро изхопилася изъ сну Евка, бо подумала собѣ, ачей сватачи уже туй суть, або що. Поуставали и другѣ, помылися, прибралися, причепурилися и помолилися Всевышному Богу, а такъ дочѣкують Божу днину.

Выйшовъ Максимъ на двôръ попозирати, якъ ся дѣе на свѣтѣ и ци не идуть сватачи. Но не видно

ничого, все еще темно було. И вернувся зновъ до хижѣ. Бо у насъ, видите, така уже установа, що коли хотять святачи ити до дѣвчины, то первый разъ иде молодый изъ своимъ отцемъ у часъ рано або до дня, доки еще ся темно.

— „Но що Максиме?“ — зазвѣдала Настя. — „Ци не видно нашихъ святачôвъ?“

— „Еще не видно“—отповѣвъ Максимъ.

— „Може тотѣ и не прийдуть сегодня. Богъ знае, що тото е. Може дещо тамъ случилося, або що, бо менѣ дуже нефайный сонъ приснився. Богъ знае, що изъ того буде“.

— „Та що снилося тобѣ такое?“

— „Ой, ой, дуже нефайное“.

— „Если нефайный сонъ, то кажи и менѣ, и такъ най и я знаю, що то такое дивное“.

— „Радше волѣю измовчати, то тогды лемъ менѣ буде на серцѣ той дивный сонъ, а ты будешь спокойный“.

— „Говори, говори“ — каже Максимъ — „то не гризи мое серце сномъ, най и я знаю“.

— „Менѣ снилося, що такъ десь якъ бы на чорнôмъ морѣ. Плынеме мы, плынеме тымъ то чорнымъ моремъ на однôй лодцѣ, а само у тотъ часъ и зобралася величезна буря. Море хвилюеся, а нашовъ лодковъ такъ сильно гонить, що я не въ силѣ задержати и направляти весломъ лодку до берега. Анужъ буря переверне намъ лодку и мы перевернемеся у воду и потопимеся. Позираю, що одна велика хвиля морська ближе и ближе великовъ скоростевъ летить на насъ, такъ що не у довгій часъ, наша лодка занурилася у нѣй. У мигъ ока ся величезна хвиля отдалилася, мы осталися у лодцѣ пѣлкомъ мокрѣ. Си-

диме у лодцѣ и позираеме, ци не забрала вода изъ лодки наши рѣчи. А нашоѣ Евки не е. Поглотила еѣ морська хвиля до своѣй внутрѣнности".

— „Ей! На сны не е що позирати", — отповѣвъ Максимъ.—„То все вѣчна мара".

— „Ой, тадь ты не вѣруй ничъ! Но мене то дуже непокоить".

И зновъ выйшовъ Максимъ на двôръ, попозиравъ идъ горѣ у сторону Волѣвця. Но уже почало на небосклонѣ помалы зоряти. Позирае, ци не видить дагде долѣ дороговъ идучихъ людей. Но не увидѣвъ никого. А дале зновъ заперъ у собѣ духъ и слухать, ци не вчуе якій торохкôтъ воза. Но не чути сего. Лемъ изъ поблизкого лѣса чути спѣвъ потячого царства, якъ то мелодійнымъ спѣвомъ приманюють майську природу и хвалять своими пѣснями Творця Всевышного за его удержаня. Слухае щебетаня соловія и куканя сивоѣ зозулѣ, но чуе гибы якійсь гомôтъ воза и коньскихъ копытъ. Въ тôй хвилѣ вернувся Максимъ до хижѣ, де его Настя зазвѣдала.

— „А що! Ци не чути деякого воза? Або ци не видно?"

— „Я не знаю! Якось гибы якійсь вôзъ заторохкотѣвъ, айбо то еще далеко. Ану, выходи и ты, та вчуешь".

Вышли на дворъ, но и справдѣ чути якогось воза, уже помалы чути и мужчинского голосу.

— „Туй суть"—заговорила Настя и побѣгла до хижѣ, а Максимъ остався на дворѣ. А у тôй хвилѣ привезлися на возику Михайло, Андрей и якійсь третый побрехачъ.

Привитавъ Максимъ обзорашôвъ, привязавъ конѣ до стайнѣ, давъ конямъ красного сѣна, а самый увойшовъ до хижѣ изъ сватачами.

V.

„Слава Іисусу Христу!“

— „Слава и на вѣки“, — отповѣли разомъ Максимъ изъ Настювъ и почали ихъ укладовати сѣдати на пристеленôй лавици. Заговоривъ Максимъ за здоровля и другое, а тѣ зновъ на то отповѣли.

— „А рано вы рушилися изъ домôвъ? — заговоривъ Максимъ — що вы изъ тôлького свѣта прийшли на зорѣ“.

— „Отъ рано, ци не рано, але знаете все лѣпше изъ рана, поки въ селѣ тихо. А якъ бы ся пôзно рушивъ изъ домôвъ, то всяка погань вытрѣщаться и спуе по дорозѣ, а то не знати, хто якій на переходъ“.

Максимъ скоро рушився до коморы, де зъ вôдтамъ унѣсъ замедженоѣ горѣвки, поклавъ на стôлъ, и почавъ гостити сватачôвъ, а стара Настя наклала огня наварила яечницѣ, подала на стôлъ, унесла солонины, сыра. Пили, закусовали, а тымъ часомъ варила Настя другѣ стравы и подала на стôлъ.

Евка зновъ забѣгать коло печи, помагать своѣй матери обѣдъ готовити. А тымъ часомъ усе бокомъ попозерать на свого милого та любого Михайлика, на котрого такъ изъ давна чекала — кобы то лемъ... чимъ скорше... бо було на що чекати и позирати. Бо такій красный, широкоплечистый и хлопный, то була собѣ подоба якъ разъ. Жовто-буро-кудрявое волося зачесане на бôкъ, лиця жовтявого изъ очима усмѣхаючимися. А усики лемъ почали помалы показоватися на свѣтъ божій и сіяють, якъ бы срибернистый снурочокъ протягъ по надъ пышный ротъ. Красно прибраный зновъ очей не спущавъ изъ своеѣ любоѣ Евочки, лемъ часомъ усмѣхнеся собѣ подъ носомъ, коли его очи изъ Евчиными очима изстрѣтяться...

Бо и Евка то перва була собѣ изъ красавиць. Очи синявѣ, лиця червено-бѣлого такъ, якъ бы кровь изъ молокомъ измѣшавъ черленѣеся. Середного росту и прекрасно убрана у вышиванôй сорочцѣ, а волося зновъ изпадало у низъ на плечахъ, заплетене у косу изъ ружовымъ бандликомъ.

Довго, довго еще гостилися сватачи и розговорювали то о сѣмъ, то о тôмъ, словомъ о рѣжныхъ справахъ... А по гостинѣ поблагодарили Бога и красно подяковали господареви за любовь, за честь, за гостину, що ихъ такъ красно угощено.

— „Но, Михайле!“ — зазвѣдався отъ него сватачъ, що прійшовъ изъ Таламаша третій. — „Ци любишь ты Евку?

— „Я, коли бы бувъ не любивъ, то я бы бувъ и не ишовъ сюда“—отповѣвъ Михайло.

— „А ты, Евочка! що на то скажешь?“

— „Я люблю“ — отповѣла Евка и почерленѣла отъ сорому такъ, якъ бы на ню огнемъ палахнувъ.

Старый Максимъ заговоривъ до сватачôвъ: — „Ци будеме ити отъ разу писати оповѣды?“

— „Если будеме свальбовати, то и мусиме записати оповѣды“, — отповѣли сватачи, и розказали Евцѣ убратися, бо пойдуть оповѣдь записати до священника.

Не треба було Евцѣ два разы казати, бо лемъ сего слова давно чекала... Скоро побѣгла до коморы, де красно убралася, хотяй красна и безъ уборôвъ. А якъ ся прибрала, то може нѣ одинъ королевичъ бы бувъ очей изъ неѣ не звѣвъ, не то що.

А тымъ часомъ у хижѣ сватачи договорювали о части и о другихъ подобныхъ рѣчахъ. И такъ отклонилися отъ Настѣ и закликали Евку, котра вже дав-

но чекала, щобы якъ разъ уже ити гетъ... Но не довго чекала, бо отъ разу рушили до священника у Воловець записати оповѣды.

VI.

Прийшли у Воловець до отця духовного записати оголоски. Тамъ уже отець духовный чекавъ, коли увидѣвъ, що прийшли записовати до него, заговоривъ по дещо изъ Михайломъ, а дале изъ Евковъ, котра на слова священника почервонѣла, а Михайлови зновъ серце билося у грудяхъ изъ радости мовъ бы молоткомъ, бо задумавъ собѣ давнѣщого часу, якъ то коли буде у священника руки собѣ давати изъ Евочковъ.

Хоть они сесе не первый разъ дають собѣ руки, бо уже давнѣще було. Коли зазналися Михайло изъ Евковъ, рôкъ уже буде на Вознесеніе Г. Н. І. Христа на храмѣ церкви у Волѣвци. На храмъ той прибуде процесій, бо изъ процесіями богато народа. Прибуде сюда богато легѣнѣвъ, дѣвокъ, мужчинъ и жѣнокъ. Та чого такъ богато народа прийде? Ци усѣ идуть такъ рôвно, Богу угодное дѣло робити и молитися Богу? Нѣтъ! Идуть первый разъ старѣ родичи, щобы поговорити и погоститися. А молодѣ легѣнѣ идуть на храмъ до церкви не для того, щобы Богу похвалу дати, а лемъ для того, обы тамъ яку дѣвчину увидѣти и поговорити зъ нею. А дѣвчата зновъ идуть, щобы тамъ ся деякому легѣневи подобати, бо думать собѣ кожда, що якъ появиться на храмѣ, то усѣ легѣнѣ будуть ся за нею гнати.

Такъ и нашъ Михайло и Евка первый разъ увидѣлися на храмѣ у Волѣвци и тамъ заговорили.

Найшовъ отець духовный матрику и записавъ до выголошуваня.

Красно подяковали, уцѣловавши руку священника и одойшли на дворъ. Якъ выйшли на улицю, довшій часъ Максимъ изъ Андріемъ говорили и радилися, якъ и коли будуть свадьбовати, котрыхъ музыкантôвъ и котрыхъ старостôвъ будуть кликати и напиткôвъ звôдки буде.

А Михайло изъ Евковъ зновъ пошли на прогульку горѣ селомъ, радячися, котрыхъ дружбôвъ и дружокъ будуть кликати, обы дружба изъ дружковъ зновъ паровалися. Радилися якъ буде свадьба и ихъ будуще житя, якъ будуть исправляти и такъ дали собѣ руки, попращалися и розойшлися.

VII.

Третьоѣ недѣлѣ по записованю оповѣдей выкликавъ священникъ у церкви оголоски. А туй уже маються приладжовати свадьбовѣ, а такъ уже у середу маються рано вѣнчати, а на вечеръ маеся свадьба починати и мае бути усе готово на середу.

То еще у недѣлю Максимъ изъ Андріемъ запрягли конѣ у вôзъ, а на вôзъ высадили одну бочку на горѣвку, конямъ сѣна, вôвса, а самѣ собѣ хлѣба, сыра у тайстру, а такожъ не забули собѣ у дорогу узяти склянку изъ горѣвковъ. И такъ рушили у дорогу у недѣлю вечеромъ, а то такъ, обы уже на понедѣлокъ на мѣсци бути, у городѣ Мукачовѣ, де отбуваеся що понедѣлка ярмарокъ, и то тогды потребнѣ имъ рѣчи тамъ покупують.

По дорозѣ довго роздумовавъ Максимъ надъ тымъ, якъ буде свадьбу исправляти и якъ буде угощати своихъ и чужихъ. Черезъ весь той часъ тоѣ ѣзды до Мукачова сновалися тотѣ думки, якъ тотѣ чорнѣ хмары. Прийшовъ до Мукачова, понакуповавъ

собѣ, що ему було потрѣбно и зновъ рушився до дому. Дома жона напекла хлѣба, а Евка зготовила собѣ свадьбовое убраня и порае коло хижи.

VIII.

У середу пôшли до Волѣвця на Службу, а то изъ рана по Службѣ таки заразомъ отбудеся вѣнчаня. Бо якъ разъ така же у назъ установа, не такъ якъ у тыхъ то долѣшнянъ, що вѣнчаються изъ музикантами у церкви того дня, коли свальбують. Вѣнчаня на Верховинѣ отбуваеся спередъ свадьбы, а тогды уже свадьбують. Коли прийде ити за молодовъ на десятое село, то вертають ажъ вечеромъ изъ молодовъ. А то уже по вѣнчаню лемъ покойно свадьбують.

Повѣнчалися, подружилися, зложили вѣчну присягу, По вѣнчаню поблагословивъ священникъ молоду пару.

Такъ выйшли изъ церкви Михайло изъ Евковъ, лемъ старѣ изобстали записати молоду пару у матрику вѣнчаныхъ. Незадовго выйшли и старѣ изъ церкви, потомъ разомъ погостилися и за тымъ розыйшлися. А молодѣ довго-довго ходили по Волѣвцеви. Тяжко було уже розорватися имъ, но не знали бѣднята, що ихъ завтра чекае. То радше най и не знають, бо волѣли бы ся утопити у глубокôй водѣ, якъ о тôмъ знати.

— „Евочко, Евочко! — озвався Михайло, — „Отъ волѣвбымъ и не свадьбовати, якъ то чекати до завтра!

— „Михайле!“ — отповѣла Евка, — „Я не знаю що тото такое е на моимъ серцю! Якійсь такій тягарь лежить на моимъ серцю, ги бы якимъ каменемъ приваливъ его. Отъ вѣруй ми мôй любюй Михайлику, волѣю ся утопити, якъ зъ тобовъ розлучатися, хоть бы и до завтра“.

— „Видишь Евочко! Тôлько мы говорили до сего разу, но и разъ такъ не було менѣ тяжко на серцю, якъ то теперь менѣ есть“.

— „Вѣруй менѣ,—каже Евка, — мое серце ачей отъ разу выбухне изъ грудей. Отъ я сего не въ силѣ издержати таку тяготу велику, яку я теперь ношу на своимъ серцю“.

— Довго еще ходили и говорили, не моглися розорвати и на послѣдъ скôлька разъ выцюльовалися и дали собѣ руки на розходъ. А Евка ревно заплакала своими синявыми очима, хотяй она не хотѣла була заплакати, то сами слезы покотилися по еѣ румяцôмъ личку. Душа вѣщовала, що ты се Евочка ходила, говорила и цѣльовалася изъ своимъ любимымъ товаришемъ послѣдный разъ. Еще пообзиралася назадъ себе за своимъ Михайликомъ, а вже роздумуе, ци вернутися за своимъ любымъ та дорогимъ нареченымъ, ци домôвъ ити, бо и такъ уже часу не выстае.

Много разъ она себе увеселяла рѣжными и веселыми думками, роздумовала, якъ буде свадьбовати, якъ ихъ серця разомъ будуть тѣшитися новымъ житямъ, новымъ щастямъ. Но серце, заклятое серце, спокою не давало нѣ на хвилинку.

IX.

Прийшла Евка домôвъ изъ вѣнчанокъ не така весела, якъ то бувало колись, коли выйде у садъ изъ коновками у кирницю на студену воду, заспѣвае собѣ и спомяне у пѣсняхъ за свого любого, а та пѣсня рознесеся по околичности, а самое серце мало що не вырвеся и не полетить, де ему мило. А теперь уже не такъ. Евка щось тяжко ходить задумана, гибы сама не своя.

Позерать Настя на свою дѣвку Евку, а дале не терпляче каже:

„А що ты Евочко така сумна ходишь? Не есь весела, якъ то бувало досѣ. То мала бысь мене розвеселити, а то еще и менѣ тугу находишь“.

— „Мамко! — каже Евка,— „Богъ знае що изъ сего буде, хоть якъ ся тѣшу и надѣю, що не пойду тамъ хоть за якого ледачину, но за файного хлопця. Но менѣ усе якось на серцю тяжко и що изъ сего буде, то лемъ одинъ Богъ знае“.

А тымъ часомъ пока еще Евка на вѣнчаня ходила просячи на свадьбу, то стара Максимиха закликала собѣ до помочи кухарку, бо на таку велику гостину то вамъ треба наварити досыть. Сама одна що вдѣе? Ѣй треба всягды окомъ доглянути, додати кухаркамъ що треба. Отже цѣлѣсенькій день дымъ извиваеться коло Максимовоѣ хижи и клубомъ возноситься гень гень тамъ высоко у гору и изникае, якъ изъ фабричного комина. Цѣлый день Максимѣха у забѣгахъ. А Максимъ зновъ приладжуе горѣвку, щобы була способна до питя. А для родичôвъ приправлять еще и медомъ.

Попросила Евка изъ дружковъ своихъ сусѣдôвъ и вернулася домôвъ. Но уже и досыть було ся звечерѣло, а дома такожъ було все у порядку. Страва поварена, лемъ кухарки облизуються и прихвалюють, що смаковита страва. Стара Максимиха красно пристелила стôлъ вышиваною скатертею, котру сама Евка вышивала передъ рокомъ. Призирають присутнѣ Евчину роботу и прихвалюють. „А якъ красно и дрôбно повышивано“. — „А якъ добре удала“ — каже друга. „А то не хотя—котра потрафить“,—додала третя.

Прийшовъ и староста скорше якъ другѣ, бо якъ знаеме, ему треба порадитися.

Но старый Максимъ все якось ходить ги самый не свôй, разъ се ему хибить, другій разъ тото, а туй наявъ циганъ грати, а ихъ все еще не е. Ходить, вызирае, ци не идуть уже цигане музыканты. — А не добре сесе! Уже туй мали бути. А то вже звечерѣлося, а ихъ все еще не е. Лемъ усе привиджаються ему якѣсь страшнѣ привиды. Не добре се, ему не дуже любиться. Але щожъ робити?

X.

Прийшли не у довгій часъ цигане музиканты. Заграли пôдъ вôкномъ привитателнѣ ноты до трехъ разôвъ. Увойшли до хижѣ, тамъ привиталися найперше изъ самымъ господаремъ Максимомъ, дале изъ его жѣнковъ, изъ старостовъ и изъ молодовъ, а также не забули и за кухарки. Повѣнчеровали, пожелали молодôй всякого добра у еѣ житю, обы ѣй все такъ росло якъ изъ воды та изъ росы. Бо хтожъ бôльше не знае говорити якъ цигане. Циганскій языкъ то цѣлое троскотало вѣтровое. Онъ буде говорити нôчь и день и языкъ ему не побаламутиться у бесѣдѣ. Ему иде якъ у потоцѣ быстра вода.

Заграли у хижѣ перву, другу, третю ноту, затанцьовали малѣ хлопцѣ. Бо то уже у насъ така установа. У первыхъ двохъ трьохъ нотахъ затанцюють малѣ хлопцѣ до 18 рокôвъ.

По третѣй нотѣ поукладовали за стôлъ гудакôвъ, старостъ, родину, сусѣдôвъ и такъ помолилися Богу. Староста изъ гостями повѣнчеровали, поблагословили вечерю и такъ началася гостина. Максимъ подавъ на стôлъ меdженоѣ горѣвки, бо якъ видимо туй его пер-

вѣ гостѣ: староста, музиканты, родичи и сусѣды. Добре погостили Максимъ изъ Настьовъ медженовъ горѣвковъ и гостѣ зновъ красно подяковали господареви, господини, кухарькамъ за ихъ працю, за гостинность и за любовь до гостей.

А господарь и господиня зновъ красно подяковали гостямъ и зновъ угощали другихъ.

По вечери узялися цигане грати, здается цѣлый рай! Танець на танець якъ быстрая вода, такъ легко. Бо якъ циганъ потягне смыкомъ по струнахъ, то хиба бы той не ишовъ танцювати, що ходить на костурахъ и палицяхъ. Не то що здоровый не ишовъ бы танцювати, ай и хромый сяде коло циганъ, приспѣвуе та прилопкуе палицевъ до землѣ и паруе такъ, якъ бы танцьовавъ. А що вже молодцѣ,—гей Боже то радость! Самое серце тѣшиться и бье собовъ, здаеся, що мало не выскочить и не пойде погуляти межи добрѣ люде. А самого чоловѣка ажъ износить до танцю. Хлопцѣ изъ дѣвками танцюють, то все такъ повбирано, якъ бы якѣ королѣвскѣ. Клебанѣ на бокъ изъ павляными квѣтами и перами, волося зачесане на правый бокъ, а уса сѣяють якъ срѣберпистѣ ленточки, а сами широкоплечистѣ легѣнѣ суть опасанѣ широкимъ ременьомъ коло поперека. И се показуе Верховинця на его гордость, що прикрашуе его тѣлесный организмъ. Приспѣвують своимъ рыбочкамъ, що изъ ними танцюють, то музикантамъ.

Дѣвчата зновъ красно прибранѣ у вышиваныхъ сорочкахъ, у шовковыхъ хусткахъ на головѣ, у рясныхъ сукенкахъ та выдзенкують подковками. А самѣ такѣ краснѣ та румянѣ, що лемъ стой и позирай, и негоденъ бысь'ся ночъ и день напозирати и налюбовати товъ то дѣвочовъ красовъ. Лемъ стой и позирай

то на одну то на другу, трету и десяту, кожда красша одна отъ другоѣ. Анѣ слова вамъ проговорить, така то вамъ горда. Лемъ усе бокомъ попозирать одна на другу. А далѣ долѣ собовъ, ци не видиться декто изъ легинѣвъ и ци не любивъ бы зъ невъ дещо поговорити.

А самѣ дѣвчата такъ ся придають до всего. Коломыйку то такъ вамъ легко танцьовати изъ невъ, якъ однымъ перомъ вымаховати у повѣтрю. А найбôльше уже изъ Евковъ танцюють. Кождый легѣнь изъ начергу танцюе изъ Евковъ и самый не знае, де его душа находиться. Здаеся цѣлое царство. А старшѣ зновъ бесѣдують о своимъ господарствѣ, о своимъ молодечѣмъ вѣку. Якъ и коли що имъ трафлялося у ихъ житю, а инчѣ зновъ, що ся така а той такій, той знай красно танцюе, а инчѣ стрѣляють на дворѣ.

На дворѣ забираться на бурю и почавъ дождъ падати, и молодѣжь зновъ вернулася пôдъ стрѣху.

Прохолоджуються хлопцѣ, дѣвки по довгихъ танцяхъ, а другѣ тымъ часомъ танцюють. Выйшла и Евка прохолодитися и набрати у себе свѣжого воздуха и стала пôдъ стрѣховъ противъ вôкна, и позирае до хижѣ крозь вôкна. А у хижѣ тотѣ що перше, гуляють, спѣвають. Цѣлый рай.

Захотѣлося и циганинови потанцьовати, бо якъ знаеме, не с большого шутника, якъ циганинъ. Циганинъ танцюе, скаче, выскакуе то впередъ то взадъ, руками вымахуе на всѣ боки, а у рукахъ ему набитый револверъ.

Ой тяжко було издержати набитый револверъ.

Наразъ у тôй хвилѣ роздався голосъ выстрѣлу, и на дворѣ чути було голосъ плачу: йой, йой, йой.

Котрѣ були на той часъ на дворѣ, избѣглися скоро на йойкъ и зачудовано вопрошають: що то е, що то е.

И изпознали, що то на полѣ мертва Евка поваливлася спередъ хижи на зеленый мурôгъ. И то якъ Евка позирала крôзь розтвореное вôкно, у тôй хвилѣ досыть подхмеленый циганинъ не позираючи выстрѣливъ крôзь розтвореное вôкно.

Скоро и бôльше людей избѣглося на той крикъ. — Застрѣлили, застрѣлили! — рознеслася сумна вѣстка помежи гулящою молодежею и гудаками и другими, котрѣ були на свадьбѣ.

Музыка зачудована товъ то сумновъ вѣстьовъ перестала грати. Кождого кортѣло увидѣти ту трагичну постатъ. Но ни такъ скоро выбѣгли изъ хижѣ Максимъ и Настя. Бо якъ равъ свадьбовыхъ было богато, то годѣ было ся добити толькому народови крôзь двери.

Но якъ ледвы добилися до товпы, котра вже окружила конаючій трупъ, увидѣли свою единородну нестѣйку, що обкровлянена лежала на земли. Но кровь все еще не переставала, но косицевъ розбризкувалася по зеленôй травѣ.

Старыхъ родителѣвъ якъ бы громомъ поразило, стали въ плачъ, у йойкъ, руки ломлять. Сусѣды почали ратовати житя молодоѣ. А циганинъ убѣйця якъ учувъ ту вѣсть, що застрѣлили, не чекавъ ничого, лишъ скоро давъ ногамъ знати и утѣкъ такъ одразу.

Изъ раю сталося правдивое пекло. Вмѣсто веселыхъ нотôвъ и спѣвôвъ, стався плачъ и йойкъ.

Сусѣды почали кровь испирати, обмыли рану. Хотяй спирали кров хто чимъ знавъ, но задаремно. Евка опустила голову у долину и изъ кôлька разъ ударила го-

ловою у землю и зайойкала: „Иой! Боже мой, Боже! — Мамко моя, Мамко! — Ратуй мене... Йой болить, — йой Михайлику мой! То я тебе мушу по-ли-ша-ти.

„Йой! Боже! мой! Боже! йой, йой...“ и еще разъ хопилася руками за груди, гибы хотѣла тотъ страшный бôль ôттрутити отъ свого серця и еще разъ стрепенулася и исконала.

Мати еѣ стала у плачъ, заводить, руки ломить. „Дѣтинко моя дорога!... Отъ теперь я радости дочекалася изъ тебе...... то ты идешь отъ мене такъ марно...... Я изъ тебе чекала не такоѣ радости. Ой не задармо моя душа вѣщовала сего; отколи менѣ приснилося чорное море а я у нѣмъ тебе утопила. Но и утопиламъ тебе не по воли. Ой утопиламъ тебе на вѣки и бôлше тебе не увиджу, — недоле моя......“ Тай упала на землю пиля мертвого трупа. Упала и омлѣла изъ великоѣ туги.

Пустилися родичи и идъ Настуни, обливаючи еѣ водою уже обмлѣлу. Другѣ занесли мертвый трупъ до хижѣ, де почали приряжовати до вѣчного животу. А третѣ зновъ порозходилися кождое до свого дому.

Не у довгій часъ стара Настя отжила изъ обмлѣтя и дале рушилася приготовляти Евку не пôдъ вѣнець весѣльный, но мертвый,—не на свадьбу, но на вѣчный похоронъ.

XI.

Коли туй убирають у сумное но смертное убраня молоду Евку, тымъ часомъ вернѣмся назадъ перейдѣмъ у сусѣдное село, отъ Яблунова до Вышнихъ Верецкихъ. Жили тамъ два стрѣльцѣ, що ихъ люде назвали чаровными стрѣльцями. Одинъ изъ нихъ живъ въ Беряговцяхъ на имя Яцко Малило,

а другій у Драшôвци именемъ Иванъ Дзямка. Сего послѣдного называли Москалемъ. Богъ его знае, звôдки такъ его назвали, ци може онъ походивъ родомъ изъ Московщины, ци таки изъ просту его такъ прозвали.

И сесѣ то два стрѣлцѣ славнѣ були у тотъ часъ, бо не разъ знали идъ собѣ звѣрьку причаровати, такъ що сама звѣрка неразъ прибѣгла ему подъ рушницю. Но того уже славного стрѣлця потомки выреклися того чарѣвного стрѣлецтва, бо то все робилося изъ грѣхомъ.

У великôмъ товариствѣ жили тотѣ два славнѣ стрѣлцѣ, такъ що оденъ безъ другого за свѣтъ бы бувъ не зробивъ, не подѣлився, але и ходити у едно дуже любили и такъ, що коли одинъ хотѣвъ знати за свого товариша, то значили собѣ мѣста зелеными галузками. То уже другій знае, ци его товаришъ выйшовъ, або нѣтъ, спознавъ, ци е знакъ.

И сесѣ то два стрѣлцѣ, коли въ Яблуновѣ починатися мала свадьба, дорадилися, що на той часъ выйдуть на ловецтво ажъ въ гору Возьово. Такъ первого дня спередъ свадьбы на розходѣ заговоривъ Москаль:

— „Но куме Яцку! Завтра у середу, на день пôйдеме, ци може на вечеръ?“

— „А нѣтъ!“ — отвѣтивъ Яцко. — „Шкода то тратити часу такъ дорогого у день, бо днемъ е робота, а подруге звѣрька на зоряхъ иде пасти, а у день сховаеся. То бездурно будеме ити на день“.

— „Но най буде на вечеръ“.

— „Добре! Если такъ буде, то коли ты скорше выйдешь, заткни голузу у землю, щобы я уже

знавъ. А коли я выйду скорше, то я такъ зроблю".

Такъ при розходѣ попращалися и пожелали одинъ другому доброго повороту домôвъ и такъ розойшлися.

XII.

На чисто синявôмъ небѣ, якъ бы на покрывалѣ, все дале а дале, посувалося ясно-свѣтучое сонце. Якъ бы у повѣтрю висѣло, но грѣло дуже. Земля попукалася отъ великоѣ спеки, маленькѣ поточки гетъ гетъ повысыхали отъ посухи, лемъ ту й тамъ каня запищить, люде кажуть: „Каня просить дождю". У воздусѣ все гучить, якъ на якôмъ великôмъ штаціонѣ отъ многихъ локомотивôвъ. Гукъ, спѣвъ и бренѣня милліонôвъ мухъ.

Уже було изъ полудня, коли Яцко исхопився отъ господарьскоѣ роботы, котру працовавъ неутомимо черезъ цѣлу Божу днину. Пôдвечѣрковавъ, такъ рушився у дорогу, набравши собѣ на вечерю солонины, сыра, хлѣба и соли, бо такожъ не забувъ собѣ и набою узяти.

Перекрестився, и такъ рушився у дорогу горѣ верьхомъ. Сонце дуже грѣло, а старый Яцко, що бувъ загорнувся въ кабатъ, розгорнувся и вергъ на рушницю и на плече. Безъ кабата нигда не выбирався на нôчь на польованя, бо то незнати, якъ буде у ночи, ци дождь або и вѣтеръ.

Выйшовши на гору на улюбленное ему мѣсто Прислопъ, вергъ кабатъ на землю и самъ до себе заговоривъ:

— „Отъ туй мое мѣсто, где усе звыкъ бувъ сидѣти пôдъ однымъ розлогимъ букомъ, звôдки видкося було по всѣй нашôй окрестности".

Не много отдихнувши, пѣшовъ позирати, ци

не означено высше згаданымъ знакомъ. Но нѣтъ! Позначивъ и зновъ вернувся пôдъ бука и сѣвъ собѣ на кабатъ.

Туй незадовго прийде и Москаль на сесе мѣсто, — такъ собѣ роздумовавъ Яцко — то еще мало почекаю и попозираю на красоту Веречанскоѣ окресности.

Позирае изъ вершка Прислопа, якъ изъ тоѣ церковноѣ вежи, бо звôдты видко по всѣй окресности. Тамъ якъ бы на заламленôй землицѣ широка долиночка, а на нѣй стырчать вершки хижъ, а межи ними гордо вознеслася церковця изъ округлими банями, котрѣ блистѣли противъ сонця. — У поточку блеститъ противъ сонця блискуча вода, а отъ неѣ роздаються шилкастѣ искры и якъ бы лучи сонця блискають противъ ока чоловѣка. А туй вершокъ горы, якъ бы купина мурашокъ, зеленѣеся травами, тамъ дале виднѣються у вѣковѣчныхъ лѣсахъ гаѣ и поля, а дооколо тоѣ окресности якъ бы обсыпанымъ валомъ недвижимо стоитъ гордый Бескидъ, якъ бы хотѣвъ у свои обоймы обяти нашу Верховину изъ своими сестричками, зелеными полонинами. А дале на краю Верховины нашоѣ гень, гень, высоко понадъ другѣ вершки вознѣсся одинъ острый вершокъ, що звеся Пикуй або Гусля, гейбы хотѣвъ выдрапатися до синявого небосклону и розмовляти изъ Всевишнимъ Господомъ. За Гуслю старѣ люде розповѣдають, що коли туй еще живъ поганскій нарôдъ, то на тôй горѣ живъ одинъ ихъ великій поганскій Богъ, котрого называли „Наслѣдникъ Божій". Того то Бога и днесь пещера находиться, и у нѣй росте лѣкарское зѣля, котрое зовуть зѣля наслѣдника божого. Но того

зѣля не можъ добути, бо велика буря въ той часъ ся збере, хтобыто рушивъ. Тôлько одинъ чоловѣкъ изъ Тишова по труднôй небезпецѣ достався до сего.

Коли Яцко роздумовавъ надъ симъ, его ухо не можъ було оторвати отъ чародѣйныхъ спѣвôвъ. Тѣшиться майскими красотами, тыми то веселостями, котрыми Всевышный облегчуе душу и тѣло чоловѣка. Не можеся послухати милозвучного голосу трембиты, котрымъ розноситься по вершкахъ Прислопа и по долинахъ, де отбиваеться ехомъ у буковôмъ лѣсѣ. Вôвчарѣ зновъ тѣшаться, що они своимъ трембитанямъ такъ можуть причаровати туда то прохожихъ своихъ ба и чужихъ людей. Пастухи пасучи худобу выгривають на пищалкахъ „коломыйку“ а дѣвчата зновъ приспѣвують свои вечернѣ пѣснѣ, пильнуючи худобы и привертаючи ю на добру пашу. Однымъ словомъ цѣла бозконечна радость въ той часъ. Яцко не може наслухати ся и очей оторвати отъ забавки малыхъ ягнятъ.

Попозиравъ знову Яцко у сторону Пикуя и видить, що невелика хмарка появилася надъ городъ.

Звôдки та хмарка взялася? — подумавъ онъ собѣ и зачудовано позиравъ лѣпше въ сторону Пикуя. Якъ то може ся стати, де пережде не було видно ничого, а теперь все ширше и ширше розходится... Лемъ изъ другоѣ стороны, де уже сонце клалося на супочивокъ, сонѣчнѣ лучи отбивалися по вершкахъ Карпатôвъ.

О, якъ весело и приятно тогды жити чоловѣкови на Верховинѣ, роздумовавъ собѣ Яцко. Але видно, що буде буря у ночи, то радше не чекаю я на мого товариша, но чимъ скорше позираю де бука дуплавого, щобымъ мавъ де переночувати.

Хоть менѣ се не первый разъ ночувати самому, то и теперь не боюся самъ; а другое и ганьба була бы, если бы я чого боявся, такій славный стрѣлець. Тадь я не разъ боровся изъ медведемъ або тамъ якимъ небудь звѣремъ; то що я мавъ бы ся бояти?

Якъ думавъ, такъ и зробивъ. Найшовъ великого но дуплавого бука, добре ему уже прѣзнаного.

Пôдъ букомъ извергъ изъ себе кабатъ у дуплѣ. а самый сѣвъ собѣ и повечерявъ, що собѣ взявъ на дорогу. Якъ повечерявъ, подяковавъ Господу Богу, перекрестивъ мѣсто у дуплѣ три разы на знакъ святого креста и тогды лѣгъ собѣ у дуплѣ. Довго-довго роздумовавъ собѣ Яцко о господарствѣ, то о стрѣлецкихъ выгодахъ, якъ тамъ гнався за краснымъ оленьомъ, а тамъ за медведемъ. За такими думками задрѣмався и заспавъ.

XIII.

Лемъ разъ такъ якъ коло одинадцятоѣ годины великій гукъ избрався, велика буря запановала. Дерева ломляться и трѣщать, а корчи аж до землѣ гнуться. На такѣ то страшнѣ гукы и гримоты пробудився Яцко. Почався молити Всевышному и Хранителю, обы его охоронивъ отъ якого не дай то Боже припадку якъ и самый собѣ думавъ. Инчоѣ я потѣхи и розрады не маю, только у единого Господа. А туй и челядника або якоѣ крещеноѣ души не е, абы о смертнôй годинѣ дали знати до села. якъ бы мене не дай то Боже забивъ букъ. Якъ теперь буря лѣси крушить, то и сей букъ старый а при тôмъ дуплавый не вдержиться противъ сильноѣ бурѣ.

Но той страшный гукъ не перестававъ, но тымъ лѣпше его було чути. Коли сей гукъ прибли-

жився противъ Яцка, перестало гучати. Якимись незнакомымъ голосомъ заговоривъ невидимый духъ.

— „Ци ту єсь товарышу?“ — А на то Яцко подумав — що то, може Иванъ. Але нѣтъ! Сей голосъ менѣ не знакомый.

И зновъ сей незнакомый, невидимый духъ заговоривъ.

— „Чому товаришу не уголосишся, га?“

— „Я туй, туй!“ — озвався изъ дупла изъ пôдъ Яцка незнакомый голосъ.

— „Но ходи изо мновъ!“

— „А де?“

— „У Яблунôвъ!“

— „Я не годенъ звôдты рушитися“.

— „Чому?“

— „Бо на менѣ три великѣ печати лежать, що не можу нѣякъ рушитися“.

— „То тогды я самый иду на свадьбу.

— „Иди, иди та роби и за мене“.

И зновъ загучала та проклята буря, зновъ почувся гукъ, трѣскъ и пôшла та буря у сторону Яблунова.

Но старому Яцкови отразу стало страшно, хоть онъ нигда не боявся ничого. Переночувати самому на полѣ або у лѣсѣ то була дурниця. А теперь такъ настрашився, що не знае де уже находиться. Волося дубомъ стато, самый дрожить, якъ у лихорадцѣ. По тѣлѣ ему пôшло, якъ бы купу мурашокъ насыпавъ по плечохъ. Уже ледвы чекать, ксбы то скоро день наставъ, обы изъ сего проклятого мѣста выйти.

Наразъ не у довгій часъ зновъ чуе якъ перше: гукъ, трѣскъ, шелестъ; корчи ажъ до землѣ гнуться передъ великимъ и сильнымъ вѣтромъ, якъ бы кланялися спередъ могучимъ великаномъ. Той гукъ не перестававъ, но чимъ скорше наближався.

И въ ту хвилю ставъ. Яцкови скоро стрѣлила чорна думка у головѣ. Лемъ до теперь мое житя мае бути, а теперь уже буде конець. — И пачався зновъ крестити, но еще не такъ устрашився, якъ почувъ зновъ тотѣ слова невидимого духа.

— „А ци ты таки еще туй?“

— „Я еще туй, не можу ся рушити нѣякъ“.

— „Но! но! не хиба то была, що ты не бувъ!“

— „Та що нового и доброго изробив'есь намъ и нашому старшому?“

— „До́ста е на сейчасъ, бо выплатилося менѣ самому такъ, ги якъ бысьме оба буля“.

— „Та що доброго?“

— „Ей що! Молода дуже була, розтанцьовалася и я дыхнувъ емъ на ню. Она упрѣла такъ, що мусѣла выйти на двôрь прохолодитися. Стала противъ вôкна, а цигана надув'емъ, обы выстрѣливъ крѣзь вôкно и такъ забивъ молоду“.

— „Дужесь файный интересъ изробивъ! Уже буде изъ чимъ показатися у старшого“.

Якъ тотѣ слова скончивъ дияволъ, зновъ загучало, а той страшный гукъ пôшовъ лѣсами тамъ де появився вечеромъ.

Дуже застрашеный Яцко мало що не умлѣвъ зо страху, бо такого николи не чувъ и не видѣвъ. Мало еще побувъ въ дуплѣ и вже помало почало зоряти на небосклонѣ, почали потята привѣтовати ранѣшну зорю, закукала зозуля, а за насмѣшкою впперекоръ погучавъ пу-пу-пу. А тамъ дале у гущавинѣ лѣса запугнотала сова пу-гу-гу, откланюючися нôчной темрявѣ. Другѣ дрôбнѣ птицѣ заспѣвали гармонѣйно мелодійнымъ хоромъ утренну пѣсню, благодарячи Всевышнього Господа.

Якъ учув Малильо мелодійный спѣвъ малыхъ птичокъ, урадовався духомъ и воздыхнувъ до Господа Вседержителя, що его оборонивъ отъ злыхъ и нечистыхъ духôвъ, перекрестився и почавъ молитися: Отче нашъ иже еси на небесѣхъ, да святится имя твое… но избави насъ отъ лукаваго". Вôдойшовъ недалеко отъ того проклятого мѣста, де довшій часъ сидѣвъ и роздумувавъ о нôчнôй пригодѣ. Кабатъ лищивъ на означенôмъ ему мѣсци, а рушницю узявъ у руки, говорячи самый идъ собѣ:

— Ану! Я пôйду теперь у Яблунôвъ, — ци правда то, що злѣ духи говорили.

Пôшовъ Яцко изъ того то проклятого мѣста, не обзираючися назадъ себе, но просто ишовъ ажъ до Яблонова, а дороговъ роздумуе собѣ:

— А! справдѣ е свадьба у Яблоновôмъ. У Максима на середу вечерь мала зачинатися свадьба, то иду. Если не правда, що злѣ духи говорили, то певно не прожене мене изъ свадьбы. Бо менѣ Максимъ изъ давна е добре знакомый. А если правда, то розскажу свою нôчну пригоду изъ злыми духами, що говорили межи собою за убѣйство… Але де я иду? Туй якъ разъ кирничка изъ свѣжовъ водовъ, обмыюся, помолюся и такъ тогды пôйду до Яблунова.

Такъ изробивъ, обмывся свѣжо-студеновъ водовъ, почувствовавъ себе здоровѣщымъ по обмытю, помолився и такъ дале рушився у дорогу роздумуючи.

Коли изходивъ долѣ вершкомъ у Яблонôвъ, сонѣчко устало изъ ночного супочивку и зновъ розсыпало своѣ золотистѣ лучѣ по вершкахъ по-

лонинъ и такъ все ниже и ниже освѣчувало вершины карпатскихъ горъ и долинъ. На долинахъ все засѣяло многорѣжными квѣтками, миліоны цвѣтôвъ свои головки возносять до небесъ, кланяються свѣтлому и теплому сонечку. А на цвѣтовыхъ то листкахъ блестить противъ сонця роса, якъ бы чистый христаль або диямантъ изъ ночного дождя.

XIV.

Сонце грѣло на долины и на береги рѣки Вича, купалося на тихôй водѣ и обмывало свои золотистѣ лучи. Уже высоко пôдойшло на горизонтѣ, коли Яцко ишовъ у Яблунôвъ до свого добре знакомого Максима.

То издалеку прислухуеся, ци не вчуе спѣвъ або игры. Но не чути! Замовкли на той часъ або пôйшли гудаки спочати на хвилину. Не чути ничого, тôлько на дворѣ столярѣ уже робили домовину.

Увôйшовъ Яцко до хижѣ ажъ онъ теперь переконався, що то истинна правда. На ослонѣ лежала мартва Евка, а около неѣ горѣли двѣ свѣчки. Ставъ на колѣна, помолився за упокôйницевъ, уставъ и позерать, но таки не вѣрить своимъ очамъ, що сесе може бути. Сесе сонъ, ци сесе привидъ? ци се истинна правда? — заговоривъ зачудовано Яцко. Я сесе не можу поняти.

— „То не привидъ, товаришу Яцку, не привидъ но истинна правда. Мы учора приладжовали ся на весѣля, а теперь отправляти мусиме до гробу“ — отповѣла заплакана Настя.

Зазвѣдався Яцко до слова, якъ умерла и черезъ що сталося и якъ забили. А Яцко до крихты

розказавъ, якъ собѣ духи говорили о сѣмъ дѣлѣ, що сеѣ ночи сталося.

XV.

Не такъ робилося у Таламашѣ. Тамъ спѣвы, танцѣ, гуляня, коли прийшовъ посланецъ изъ Яблунова изъ сумновъ вѣстковъ.

Не хотѣли вѣрити, не хотѣли и чути за таку сумну вѣстку Михайло и его родина доты, поки посланецъ не зложивъ присягу, що то истинна правда. Заплакавъ Михайло, якъ та мала дитина. За довгій часъ не мôгъ слова проговорити, лемъ стрѣлою побѣгъ до Яблунова, не чекаючи родины ни никого, думаючи собѣ дороговъ, що теперь буде робити, ци буде въ друге женитися, ци лишитися и зостатися нежонатымъ. Снуються тотѣ заклятѣ думки и сѣдають на голову, що учора такъ не давали нѣ на хвильку супокою.

Иде Михайло самый изъ Таламаша безъ отця, безъ матери и безъ родины. Тотѣ еще далеко лишивъ у дорозѣ. И справдѣ имъ у дорозѣ оповѣстили волѣвскѣ дзвоны, котрѣ сумно стогнали и давали на знатя родичамъ ба и загаломъ каждому гражданину, що Евчина душа отклонилася отъ сего свѣта и поставилася на судъ Божій.

XVI.

Прийшовъ Михайло у Яблунôвъ самый переконатися, ци то все правда, що посланецъ говоривъ. Не прийшовъ изъ дружбами, изъ гудаками, та стрѣляючи, якъ то звичай верховинскій. Но прийшовъ заплаканый до Максима. Упавъ на мертвый трупъ и кôлько разôвъ выцѣловавъ, но уже задармо, бо еѣ губы и лиця не горять румянцемъ отъ сорому, якъ то було колись, коли Михайло еѣ

цѣловавъ еще живовъ. Но поблѣдла, якъ то полотно, еѣ лице студеное якъ лѣдъ. Задармо онъ до неѣ говоривъ, бо еѣ пышный ротикъ не отворюе до свого любимого товариша, но посинѣвъ як то желѣзо. Тяжко, тяжко заплакавъ Михайло надъ еѣ уже мертвымъ тѣломъ и упавъ на землю... Хотяй утративъ притомность зъ жалю великого, но вскорѣ отживъ за помочевъ бувшихъ тамъ людей. Узявся готовити нагробный крестъ, бо якъ было еще выше описано, Михайло знавъ добре столярску роботу. Изготовивъ онъ красный крестъ дубовый, вырѣзавъ надпись на крестѣ за означенными знаками оловця (церузи), бо хоть не було въ той часъ на письмѣ добре ученыхъ, но Михайла всяка наука ималася, то и кирилиця була ему добре прѣзнана.

XVII.

Уже все було готово, только не було еще священника. Но не у довгий часъ прийшовъ и священникъ и отразу начався похоронъ. На похоронъ богато прибуло народа, бо не кождый хотѣвъ вѣриту тую новину и прийшли конче власными очима посмотрѣти небувалое дѣйство.

Красну, трогательну и дуже вражаючу проповѣвъ проповѣдь священникъ, такъ що майже не було тамъ такого чоловѣка, жѣнки, або молодежи, що бувъ не опустивъ слѣзъ изъ своихъ очей, бо и навѣть самый старый священникъ не мôгъ прощалну бесѣду отговорити передъ слезами, котрѣ такъ котилися долѣ его зморщенымъ лицемъ.

Заплакавъ Михайло и въ третый разъ, обливаючи крестъ дрôбными слезами, котрымъ не було престанку. Перо не въ силѣ описати, якій тогды смутокъ перезивався у людскихъ серцяхъ.

Домовину понесли на цмынтарь. За трупомъ не музикалный маршъ отгравали, но дзвоны сумно застогнали, выпроваджуючи еѣ до сыроѣ землицѣ, до темного гробу, звѣдкы уже больше не встане, хиба ажъ на страшнôмъ судѣ на голосъ ангелскоѣ трубы.

Коло гробу еще разъ помолилися и отдали до сыроѣ могилы тѣло умершоѣ. Еще разъ ударили у дзвоны на еѣ вѣчную память и каждый вергъ по грудочцѣ сыроѣ землѣ до гробу на прощалное. Потомъ розыйшлися на часъ до Максима. Лемъ гробарѣ изобсталися засыпати глубоку яму и обдернити грôбъ. Михайло изобстався изъ гробарами до послѣдка, где самый забивъ крестъ у землю.

XVIII.

Якъ уже гробарѣ забралися домôвъ по скон-ченю роботы, Михайло ставъ коло гроба на колѣна, помолився Богу за душу упокойницѣ, за котровъ такъ туживъ. По скончѣню молитвы присягъ на еѣ гробѣ, що другій разъ не буде женитися, но останеся неженатымъ до своеѣ смерти.

На другій день посадивъ на еѣ гробѣ яво-рика, котрый не у довгій часъ приявся и пустивъ новѣ листочкы.

Михайло на довгій часъ приходивъ молитися на свѣжу могилу.

Кождоѣ яри, коли тôй яворь розвивався и листочки пущавъ, то дрôбнѣ птицѣ прилѣтали и спѣвали надъ еѣ гробомъ тужливѣ пѣснѣ.

Вышнѣ Верецкѣ, 28. мая 1920.

3820